

ISSN 2587- 2001 e-ISSN 2618-6187

ANASAY

3 Aylık Ulusal Hakemli - Süreli Dergi -Yıl:5 – Sayı:16 - Mayıs 2021

koynunda büyüdük

NABOKOV'UN CİNNET ROMANINDA NARSİSTİK ÖRÜNTÜLER VE EŞ-İKİZ MOTİFİ

NARCISSIC PATTERNS AND CO-PEER MOTIVE IN NABOKOV'S "DESPAIR"

DOI: 10.33404/anasay.923250

Çalışma Türü: Araştırma Makalesi / Research Article¹

Mehmet ÖZBERK*

ÖZ

Nabokov'un Rusça kaleme aldığı son romanı *Cinnet*, konusu itibariyle sanatçının diğer eserlerinden açıkça ayrılır. Dedektif tarzında kurgulanan ve F. M. Dostoyevski'nin birçok romanında ortaya koyduğu "büyük düşüncelerin" bir parodisi sayılan bu eserin yalancı, güvenilmez, kibirli ve egoist başkahramanı okuyucunun aklını karıştırmak için çeşitli yollara başvurur. Bu eserde başkahraman bir yanda mitomani derecesinde ruhsal sorunlar yaşarken diğer yanda bir sanatçı/yazar olduğu sanırına kapılır. Skeptik düşüncelerle dolu karakterinin derinliklerinde saplantılar yaşayan başkahraman-anlatıcı German, aynı zamanda modernitenin bir temsilcisidir. İkizi olarak gördüğü Feliks'in yaşamı üstüne kurduğu planlar felsefi ve etik değerleri önemsemeyen German'ın gerçek bir

1- Makale Geliş Tarihi: 20. 04. 2021 Makale Kabul Tarihi: 11. 05. 2021

* - Dr. Öğr. Üyesi, Artvin Çoruh Üniversitesi, Fen Edebiyat Fakültesi, Batı Dilleri ve Edebiyatları Bölümü, Rus Dili ve Edebiyatı Anabilim Dalı, m.ozberk@hotmail.com, ORCID ID <https://orcid.org/0000-0002-2110-4349>

sanatçı olduğunu kanıtlaması için bir okazyondur. Bu çalışmada, Nabokov'un *Cinnet* romanında narsistik örüntüler incelenecek ve German-Feliks ikilisi aracılığıyla eş-ikiz motifinin açılımı yapılacaktır.

Anahtar Kelimeler: V. V. Nabokov, Cinnet, narsistik örüntü, ikililik.

ABSTRACT

Nabokov's the latest Russian novel *Despair* radically differs from other works of the artist in terms of its subject. Written as detective style and is considered a parody of the "great ideas" revealed by F. M. Dostoyevsky, this novel's the liar, untrustworthy, arrogant and egoistic protagonist-narrator disposes various ways to confuse the reader. On the one hand, he has mythomaniac mental problems, on the other hand, has the delusion that he is an artist/writer. The protagonist-narrator Hermann, deep fully obsessed with full of skeptical thoughts, is also a representative of modernity. Hermann, not caring about philosophical and ethical values, makes plans on Felix's life, which is an occasion for proving that he is a real artist. This current study aims to examine in Nabokov's *Despair* novel narcissistic patterns and explain co-peer motive through Hermann-Felix duality.

Keywords: V. V. Nabokov, Despair, narcissistic pattern, duality.

Giriş

"Yazarın yaşamını anlatan herkes haklıydı:

Onun etrafında hem güzellik hem merkezîyet hem de Avrupa atmosferi vardı. Ve elbette lüks. Ancak, en nihayetinde Nabokov hep aristokrat bir Rus olarak kaldı".

N. L. Hruşyova²

V. V. Nabokov (1899-1977) Avrupa'da yankı uyandıran Rusça kaleme aldığı son eseri olan *Cinnet*³ (İng. *Despair*, Rus. *Отчаяние*, *Otçayaniye*) romanının ilk ve ikinci kısmını, 1930-1931 yıllarında Paris'te yayınlanan *Sovremenniy Zapiski* dergisinin 44. ve 46. sayılarında yayımlar. Eserin bütün halinde yayınlanması ise 1936 yılında Berlin'de gerçekleşir. 1978 yılındaysa roman tekrar gözden geçirilerek İngilizce olarak okuyucuyla buluşur.

2- Hruşyova, N. L. (2008). *V gostyah u Nabokova*, Moskva: Vremya, s. 133.

3- Romanın orijinal ismi Rusça *Otçayaniye* (*Отчаяние*) ve yazarın İngilizceye çevirdiği şekliyle *Despair*'dir. Bu sözcükler Türkçemizde "ümitsizlik, umutsuzluk, hayal kırıklığı" gibi anlamlara gelmektedir. Ancak bu roman ilk kez 2003 yılında Nazım Dikbaş çevirisiyle *Cinnet* başlığı altında okuyucuyla buluşmuştur. Bu nedenle biz çalışmamızda bu romanın ülkemizde bilinen adını kullanmayı tercih ettik.

Nabokov, diğer eserlerinin aksine, bu romanını sıra dışı bir dedektif kurgusu tarzında kaleme alır. Eserin konusunu oluşturan suça hazırlık, suçu işleme ve suçu soruşturma sürecini aynı kişi, başkahraman-anlatıcı yürütür. Roman aslında sıradan bir konuya sahiptir. Başkahraman çikolata tüccarı German Karloviç (ing. Hermann Karlovich) tesadüfen serseri biri olan ikizi Feliks’le karşılaşır. Kendisine bu denli benzeyen birini bulmuş olması onu şeytani bir düşünceye sürükler. German ikizi olan Feliks’i öldürmek için kurnazca bir plan yapar. İkizi olduğunu düşündüğü bu kişinin ortadan kalkmasıyla onun yerine geçecek olan German, eşinin sigortadan alacağı parayla da rahat bir yaşam sürecektir. Ancak German’a göre mükemmel olan planı istediği gibi gitmez. Kendisiyle Feliks arasındaki benzerlik polis ya da başkaları tarafından fark edilmez. Polis kurbanın gerçek kimliğini hemen teşhis eder. Romandaki olaylar okuyucuya doğru bilgiler vermeyen kahraman-anlatıcı tarafından aktarılır: *“Okuyucu kendisi ve etrafını saran gerçeklik üzerine ifadeleri güvenilmez olan bir anlatıcıyla karşı karşıyadır”* (Connoly, 1992 s. 145). Anlatıcı gerçeği saklamayı ve okuyucunun kafasını bulandırmayı amaçladığı için olayların dizisi çözümü güç bir şekilde sunulur ve ikiliklere neden olur.

Nabokov, eserindeki olay örgüsünü Marksist kapitalist sosyal düzenin ortaya çıktığı döneme göre kurgular. 1931-1932 yılları Marks tarafından incelenen ve Marksist modele tam olarak uyan klasik tip kapitalist üretimin yarattığı ekonomik krizin doruğa ulaştığı dönemdir. Bu dönemde, küçük iş insanları ve imalatçılar satış yetersizliğinden dolayı zor bir dönemden geçerler (Çikolata tüccarı olan German Karloviç da aynı durumdadır); proleter kesim ise çabalarının karşılığını bulamaz ve zor şartlar altında varlığını sürdürmeye devam eder (Feliks de bu kesimi temsil eder). German Karloviç’in kibirli ve egoist yönüyle Marksist kesimin karakteristik bir temsilcisi olduğu söylenebilir. German en yakınında bulunan eşi Lidiya, kuzeni Ardalion ve Feliks’in duygularını hiç umursamaz. Başkahraman hepsine karşı kıskançlık, kötü niyet gibi alçakça ve cehalet dolu duygularla yüklüdür (Mulyarçik, 1997, s. 72).

1. GERMAN’IN NARSİSTİK ÖRÜNTÜSÜ

Romanın başkahramanı German umursamaz ve acımasız bir yalancı olması gibi karakteristik özelliklerini okuyucuya açıkça itiraf eder. Bunun çocukluğundan beri onun en büyük tutkusu ve hırsı olduğunu övünerek söyler: *“Yalan söylemeden geçen bir günüm bile olmadı. Aldığım hazdan çıldırarak, kendimden geçercesine, yarattığım yeni hayat ahenginin içinde zevkle kıvranarak ya-*

lan söylüyordum” (Nabokov, 1990, s. 359; 2014, s. 54). German’ın yalancılığı-nın basite alınacak ve normal görülecek bir yanı yoktur. Çünkü onun için yalan söylemek, içinden çıkılması zor bir durumda başvurulmuş bir araç, bir çıkış yolu olmaktan öte bir zevk ve bir amaç anlamı taşır. Narsist German’ın yalancılığı tıp literatüründe “mitomani (mythomanie)” olarak adlandırılan psikolojik düzeyde bir rahatsızlık halini alır:

“Mitomani, alelde bir yalancılık değildir ve yalancılıkla karıştırılmamalıdır. Yalancı, gerçekle yalan arasındaki farkın bilincindedir; oysa mitoman karşısındaki kişiyi kandırmak için yalan söylememekte, aksine söylediği yalana kendisi de inanmaktadır. Dolayısıyla yalancıyla yüzyüze gelmesi, yaşama nedeninin ortadan kaybolması anlamına gelmektedir. Mitoman, kendisine tahammül edemediği için yalanlar uydurmakta ve narsisizme benzer bir ruh haliyle hayali bir kişi yaratarak, ona bir tür hayranlık beslemekte ve çevresindekilerin de bu hayranlığı paylaşmalarını istemektedir. Mitomaniyi tanımlayan bir diğer davranış da, kişinin tüm istediklerini gerçekleştirebileceğini düşünmesidir” (Romand’dan aktaran Gürel ve Muter, 2007, s. 554).

German’ın yalan söyleme tutkusunu açıkça dile getirdiği ilk nokta hikâyesinin başında okuyucuya kendini ve ailesini tanıtmaya başladığı satırlarda göze çarpar. Annesini önce eski bir knez soyundan gelen saf bir Rus olarak tanımlar. Devamında, okuyucuya ilginç bir itiraf da bulunarak kendi güvensizliğinin ilk ipucunu verir:

“Küçük bir sapma: annem hakkındaki o kısım kasten söylenmiş bir yalandı. Aslında halktan bir kadındı, sade ve bayağı, üzerinde belden sarkan bir çeşit bluz, sefil giyimli. Elbette demin yazdıklarımın üzerini karalayabilirdim, ama onu aslı özelliklerimden birinin numunesi olarak bilerek ellemiyorum: havai, ilham dolu yalancılığımın” (Nabokov, 1990, s. 334; 2014, s. 12).

Romanın daha başlarında başkahramanın ortaya çıkan yalancılığı belli aralıklarla sık sık kendini gösterir. German’ın yaşamındaki en yakın ve değerli kişi olan eşi Lidiya’ya da defalarca yalan söylemiş olması onun mitomani durumuna trajikomik bir boyut kazandırır:

“Sevdiği adamın suretini daha da süsleyerek yolun bir yarısını da kendim katettiğim ve böylece ona ve mutluluğuna yardımcı olduğuma ilişkin belli belirsiz bir hisle, bana duyduğu güveni kötüye kullandım ve beraber ya-

şadığımız on yıl boyunca ona kendim, geçmişim, maceralarım hakkında öyle çok yalan söyledim ki hepsini her an hatırlayacak biçimde aklımda tutmaya çalışmak beni aşardı. Ama o her şeyi unuturdu” (Nabokov, 1990, s. 348; 2014, s. 34).

Yalancılık kendi bilinci üstünde hakimiyet kurdukça ruhunu da yıpratır. Bu nedenle başkahraman Tanrı olgusunu muhteşem bir icat olarak görür. German’ın en büyük korkusu ise bir “aldatmaya” kurban gitmektir:

“Olur iş mi farz edin demin ölmüşsünüz. Cennettesiniz, sevgili ölüler sizi gülüşleriyle karşılıyorlar. Söyleyin bana bu sevgili hayaletlerin gerçek olduğuna dair ne kanıt var elinizde; karşınızdakinin gerçekten ölmüş anneniz olduğuna, sizi büyüleyen annenizin kılığına girmiş, kusursuz bir beceri ve doğallıkla onu taklit eden alçak bir zebani olmadığına?” (Nabokov, 1990, s. 394; 2014, s. 110).

German varlığından şüphe duyduğu Tanrı’ya, cennete ve oradaki ruhların gerçekliğine de inanmaz. Tanrı’yla ilgili görüşlerini tüm canlılığıyla vurguladığı satırlarda okuyucuya *“öteki dünyadaki ruhunun etrafında dolanan ruhların kılık değiştirmiş ifritleir olup olmadığından asla emin olamayacağını”* (Nabokov, 1990, s. 395; 2014, s. 111) ısrarla dile getirir. German’ın Tanrı’yı inkâr etmesinin iki farklı nedeni vardır. Birincisi, otokontrol mekanizmasıdır. German yaşamını kontrol eden kişinin yalnızca kendisi olmasını ister ve kendisini daha güçlü, daha üstün bir varlığın kontrolünde görmek istemez. İkincisi ise, German sadece kendi kaderini kendisi tayin etmeyi değil aynı zamanda hayatın gizemleri üzerine kendi efsanelerinin yaratıcısı olmayı ister (Connoly, 1992, s. 146):

“Hayatımın efendisi, kendi varlığımın sultanı ben değilsem, ne kimsenin mantığı ne kimsenin vecd nöbetleri beni şu abes, akıl almaz derecede abes durumumu daha az abes bulmaya zorlayabilir: Tanrı’nın kölesi olmamı (...). Ne Tanrı’ya inanamamanın ne de inanmak istemememin bir sebebi daha var: onu anlatan peri masalı aslen bana değil, yabancılara tüm insanlara ait” (Nabokov, 1990, s. 394; 2014, s. 110).

German’ın insanlarla olan ilişkilerinde bir kibir hâkimdir, bu onun insanlara olan derin güvensizliğinden kaynaklanır. Başkalarının kendisini yargılamaları konusunda birtakım endişelere sahip olduğu için önce onları tanımlayarak onların kendisi hakkındaki olumsuz değerlendirmelerini engellemeye çalışır (Connoly, 1992, s. 145). Eşi Lidiya’dan söz ederken çoğunlukla kadının olumsuz özellikleri üzerinde durması da aynı amaca hizmet eder. German’a göre eşinin takdir edilebilecek hiçbir yanı bulunmaz:

“Eğitimi yetersiz, gözlem gücü sınırlı. (...) Yutarca okumakta üstüne yok ama sadece süprüntü okuyor. (...) Orada benim tertip ve temizlik dolu dünyamda Lidiya'nın yaydığı düzensizlik parfümünün tatlı, bayağı kokusu. Ancak kusurları, masum sıkıcılığı, bir yatakhane alışkanlığı olan yatakta kıkırdama krizlerine yakalanması, sinirlerimi gerçekten bozmuyordu.(...) Ama zannederim için doğrusu, beni sevdiği için seviyordum onu. Onun için ben ideal erkektim: akıllı, tuttuğunu koparan. Ve benden iyi giyineni yoktu” (Nabokov, 1990, ss. 346-348; 2014, s. 31).

German'ın eşi hakkındaki tüm bu olumsuz görüşlerine rağmen onu sevdiğini iddia etmesi ve bunun gerekçesi olarak da Lidiya'nın kendisini sevdiğini ve beğendiğini göstermesi onun ruhsal sorunları olduğunu destekler. Kendine sınırsız güveni bulunan ve insanlara karşı sürekli aşağılayıcı bir tutumu olan German söylediklerinin de onaylanmasına gereksinim duyar.

German her ne kadar eşinin kendisine aşık olduğunu iddia etse de, bir süre sonra okuyucu kadının kuzeni Ardalion'la bir ilişkisi olduğunu öğrenir. German'ın kendine verdiği önem ve kendinden bu kadar emin olması eşinin kuzeniyle bir ilişki içinde olması düşüncesini de gölgede bırakır. Ardalion ve Lidiya'nın birbirinden ayrılamamaları, aralarındaki gereğinden fazla yakınlık ortadadır. German aslında bu durumun farkındadır ancak bu gerçekle yüzleşmeye cesaret edemez. Çünkü Lidiya'nın bir başkasını sevmesi, German'ın Lidiya'nın gözünde “özel bir kişiliği” olduğu sanrısını yıkacaktır.

Narsistik kişilik bozukluğunun temel kliniksel özellikleri arasında yer alan kibir, kendine aşırı bağlılık, takdir ve onay elde etmek için ötekinin peşinde koşulmasına rağmen başkalarına yönelik ilgisizlik ve empati yoksunluğu, German karakterinde tüm canlılığıyla gözlemlenmektedir:

“Narsistik kişilik bozukluğu gösteren bir hasta, tüm yaptıklarında mükemmellik aramak, zenginlik, güç ve güzellik elde etmeye çalışmak ve büyüklükçülüğünü aynalayarak kendine hayran olacak başkalarını bulmak için sonsuz bir motivasyona sahip gibidir. Bu savunmacı görünüş altında bir boşluk hissi durumu ve yoğun kıskançlığın kendini gösterdiği bir öfke vardır” (Masterson, 2014, s. 19).

Rus akademisyen Ye. Vyaç. Yegorova'nın çalışmasında değindiği gibi, German aslında sorunlu kişiliğinin toplum tarafından da sezildiğini romanın başında hissettirir. Toplum ileride bir cinayet işleyecek olan German'ın aklî dengesinin yerinde olup olmadığından şüphe duyar (2011, s. 20). German'ın da

okuyucuya kendi kusurlarıyla ilgili kinayeli bir yaklaşımda bulunmaktan kaçınmadığı görülür: “1919’da Moskova’da tanıdığım zeki bir Letonyalı bir keresinde sık sık sebepsizce tepemde beliren sıkıntı bulutlarının benim için son durağın tımarhane olacağını kesin işareti olduğunu söylemişti bana” (Nabokov, 1990, s. 336; 2014, s. 17). Anlatımda sık sık German’ın narsist kişiliğinin en büyük belirtisi olan kendini çok sevme durumuyla ilgili betimlere yer verilir:

“Ben elinde bir şey taşımaktan nefret eden erkekler sınıfındanım: benim hoşuma giden pahalı deri eldivenlerle gösteriş yapmak, elimi kolumu sallaya sallaya dolaşıp, sık ayakkabılarımın parlayan uçlarını gezdirirken, parmaklarımı esnetip kollarımı özgürce sallamaktır ki ayaklarım boyuma göre küçük ve o sıçan rengi tozluklar içinde son derece şıklar, çünkü tozluk denilen şey, tıpkı bir çift eldiven gibi, birinci sınıf yolculuk araç gereçlerinin kazandırdığı türden hoş bir zarafet kazandırır insana” (Nabokov, 1990, s. 371; 2014, ss. 73-74).

German’ın övünç duyduğu dış görüntüsünün aksine iç dünyası oldukça sığırdır: “Tamamıyla boştum, dolayısıyla henüz tanımlanmamış içeriklerle doldurulmaya mahkûm yarı şeffaf bir kaba benzetilebilirdim” (Nabokov, 1990, s. 336; 2014, s. 16).

German’ın kendine güven duyan görüntüsünün altında gizlenmiş olan, ancak kendisinin en derinden hissedebildiği bu boşluk hissi de onun narsist kişilik bozukluğunun belirtilerindedir. Rus araştırmacı S. Sayenko başkahramanın kendisini tanıttığı bu ifadeler için şu sonuca varır: “German kendisini boş bir kaba benzetir ve içi başka bir içerikle dolmak için tutulamaz bir hevesle kaplıdır. “Kaçınılmaz” ve “belirsiz” sözcüklerinin kullanılması, başkahramanın dışarıdan gelecek her etkene karşı tam bir hazır olda beklediğini gösterir” (2006, s. 275).

2. EŞ-İKİZ MOTİFİ

Yazar bu eserinde Rus ve dünya edebiyatında birçok kez işlenmiş olan ikiz motifini de konu edinir: “E. T. A. Hoffman, E. A. Poe, N. V. Gogol, F. M. Dostoyevski, S. E. Ambrose, R. L. Stevenson ve yirminci yüzyılın başlarında F. K. Sologub, L. N. Andreyev ve Nabokov’un kendisi eserlerinde aynı konuyu işlemişlerdir” (Mulyarçık, 1997, s. 70). Nabokov’un sanatındaki ikiz motifini inceleyen araştırmacı S. Z. Agranoviç ve İ. V. Samorukova *İkizlilik (Dvoyničestvo)* adlı monografilerinde Rus edebiyatındaki ikiz türünü ele alırlar. Bu türü, “Rakip-ikiz” (Dvoyniki-antagonistı), “Karnaval çiftleri” (Karnavalniye parı) ve

“İkizler” (Bliznetsı) olmak üzere üç tipe ayırırlar. *Cinnet* romanına monografilerinde özel bir yer ayıran akademisyenler, bu eserdeki German ve Feliks'ten oluşan ikiz türünün diğer tiplerden ayrı olarak “Eş-ikiz” (Rus tipi ikiz) olarak nitelendirirler (2001, ss. 11, 114).

Cinnet romanı F. M. Dostoyevski'nin *İkiz (Dvoynik, 1846)*, *Yeraltından Notlar (Zapiski iz podpolya, 1864)*, *Suç ve Ceza (Prestupleniye i nakazaniye, 1866)* ve *Karamazov Kardeşler (Bratya Karamazovi, 1880)* eserlerinden izler taşır (Pogorelova, 2013, s. 92). Genel anlamda Dostoyevski eserlerine kayıtsız olan Nabokov, Amerika'daki üniversitelerde okutmak üzere hazırladığı *Rus Edebiyatı Dersleri (Lektsii po russkoy literature, 1980-1981)* kitabında yalnızca İkiz adlı uzun öyküsünü beğendiğini ve bunu “gerçek bir şaheser” olarak gördüğünü belirtir (Nabokov, 1996, s. 183; 2013, s. 150).

German'ın ikizi olduğunu düşündüğü Feliks'le karşılaşma anında yaşadığı dehşet ve şaşkınlık da onun kuşkuçuluğundan ileri gelir. Narsistik bir karaktere sahip German'ın bir iş seyahati sebebiyle gittiği Prag'da gezintiye çıktığı sırada şehir dolaylarında bir yerde aniden kendi ikizi olduğunu düşündüğü Feliks adlı adamı gördüğü anda aklından geçen düşünceler sorunlu kişiliğini tüm açıklığıyla ortaya koyar:

“O adam bilhassa uyurken yüz hatları hareketsizken, bana kendi yüzümü gösteriyordu, maskemi cesedimin kusursuz suretini. (...) Dış görünüşümüz tıpatıp aynıydı ve tam bir dinginlik halinde bu benzerlik tam anlamıyla ortaya çıkıyordu, peki ya, huzura ermiş bir yüz –o yüzün estetik mükemmelliği– değil de nedir ölüm? Canlanmak ikimizi sadece bozuyordu. (...) Ressamın yokluğunda malesef talebesi meydana çıkıyor ve davetsiz renklerin lüzumsuz taşkınlığıyla ustanın elinden çıkan portreyi berbat ediyor” (Nabokov, 1990, s. 341; 2014, s. 23).

Dış görünüşüyle kendisine tıpatıp benzettiği bu adamın mükemmel bir yansıması olduğunu düşünen German bu noktada aslında kendisine olan hayranlığını dile getirir. Karşısındaki adamın canlanmasıyla bu kusursuzluğun bozulduğunu düşünmesi ise yine etrafındakilere karşı sürekli sergilediği aşağılayıcı tutumdan ileri gelir. Feliks German'la aynı elbiseyi giyinmiştir. Bu elbiseye renk katan ayrıntılar kaşlar, gözler, burun, ağız, eller, ayaklardır, bu elbiseye can verense onu taşıyan kişinin ruhudur. Feliks'in uyanması bir açıdan ruhunun da uyanması demektir. German bu uyanışın mükemmel ahengi bozulduğunu düşünür.

German, ikiziyle karşılaşmasından sonraki süreçte bu olaya yönelik açık tepkisini hep hissettirir. Bu karşılaşmadan sonra okuyucu German'ın uzun süredir kendisiyle de bir uyuşmazlık içinde olduğunu öğrenir: *“Ne kadar uğraşsam da bırakın eski benliğimde rahat edebilmeyi, eski kalıbıma bile sığamıyorum; orada düzensizlik haddini fazlasıyla aştı; mobilyalar yer değiştirdi; lamba kap-kara ve sönük, geçmişimin parçaları yerlere saçılmış”* (Nabokov, 1990, s. 343; 2014, s. 27). Bu ifadelerden kahramanın iç dünyasındaki düzen ve istikrarın yıkıma uğradığı düşüncesine varılabilir. Bu ruhsal uyuşmazlıkta ruhsal bir çöküntü belirir (Sayenko, 2006, s. 274):

“Yadırgatıcı bir tükenmişlik hissi içinde oturuyorum, bir rüzgârın uğultusuna ve kükremesine kulak vererek, bir sayfa kenarlarına burunlar çizerek, belli belirsiz bir uykuya dalıp sonra titreyerek uyanıp yeniden başlayarak. Sonra yine içimdeki o karıncalanma büyüyüveriyordu, o dayanılmaz çarpıntı...iradem ise boş bir dünyada öyle sönük yatıyor” (Nabokov, 1990, s. 334; 2014, s. 13).

Kendisi ve Feliks arasındaki şaşırtıcı benzerlik ruh sağlığı bozuk olan German'ı bir takım şeytani düşüncelere sevk eder. Feliks'in bedenini yani German'ın kendi ifadesiyle “ona ait yansıması”nı kullanarak maddi çıkar elde etmeyi planlar. Bu amaç doğrultusunda Feliks'le ilk buluşmasını gerçekleştirir. Bu buluşmada ikili arasında geçen konuşma German'ın kişiliğinin ve hayata bakışının bir dökümü niteliğindedir:

“İki adam, ikisi de fakir, farklı hayatlar yaşıyorlar, biri diyelim senin gibi dürüstçe ve umutsuzca, bir dilenci hayatı sürdürüyor, diğeri daha zengin olmamasına rağmen, pek başka bir tarzda yaşıyor-dertsiz, tasasız, iyi yemekler yiyen bir beyefendi, şen zenginler arasında gezinen. (...). Ben bir oyuncuyum, genelde hava cıvayla beslenen, fakat geleceğe dair hep esnek kalacak umutlarım vardır, bu ümitleri kopmadan sonsuza dek esnetmek mümkündür. Senden bu hak bile esirgenmiş ve eğer bir mucize gerçekleşmemiş olsaydı, sonsuza dek hep fukara kalacaktın; bu mucize ise benim seninle karşılaşmam” (Nabokov, 1990, s. 383; 2014, s. 94).

German, kendi varlığını Feliks için bir lütuf olarak görür. Ona göre Feliks German'la karşılaşınca dek kaybetmeye mahkûm bir insandır, çünkü biri dürüstçe ve umutsuzca bu yaşamda kendi payına düşenle idare ederken, diğeri sınırları zorlayarak kaderine yön vermeye çalışır. German yaşamın akışını kendi

tarafına çevirirken dürüstlük, mütevazılık ve ahlaktan taviz vermekten asla çekinmez. Aksine muhatabına bu düşüncesini gururla dile getirir: *“İnsanın istismar edemeyeceği hiçbir şey yoktur Feliks. Yoo daha da ötesi: insanın epey uzun süre yüksek verimle sömüremeyeceği hiçbir şey yoktur”* (Nabokov, 1990, s. 383; 2014, s. 94). German bu sözlerle aynı zamanda Feliks adına tasarladığı hain planın da ilk ipucunu vermiş olur. Kendi sömürge anlayışında o kadar ileriye gidecektir ki, Feliks'i öldürürken bile hiçbir tereddüt yaşamayacaktır: *“Geçmiş ve daha önce yaşanmış olanlar German için anlamını yitirir, onun için önemli olan ikiziyle karşılaşmış olmasıdır ki bu karşılaşma German'ın amacını tayin eder: kendini tekrar kazanmak, kendini başka biri üzerinden geri getirmek”* (Sayenko, 2006, s. 276).

Romanın en başından beri German'ın Feliks üzerine kurduğu irrasyonel planın asıl amacı maddi çıkar elde etmek gibi gözükse de bu aslında bir yanılgıdan ibarettir. German bu planının kusursuzca işlemesiyle kendi “şaheserini” yaratmış olacaktır. Ancak muhteşem olduğunu düşündüğü planı işlemez. German'ın öldürdüğü adamı gören hiç kimse bu adamın German olduğu hissine kapılmaz. German'ın kendi yarattığı bu dedektif hikâyesi kusursuz bir cinayet sayılamayacağı için bir bakıma başarısızlığa uğrar (Strauman, 2009, s. 113). German'ın işlediği suç sonrasında bulunduğu itiraf onun asıl amacını açıkça ortaya koyar:

“Acı verecek kadar güçlü bir istekle şaheserimin (9 Mart günü loş bir ormanda tamamlanıp imzalanmış) insanlar tarafından takdir edilmesini veya başka türlü söylemek gerekirse, o göz aldanmasının- ne de olsa her sanat eseri bir göz aldanmasıdır- başarı kazanmasını istiyordum; sigorta şirketinin ödediği, tabir caizse telif ücretine gelince, benim gözümde ikinci dereceydi. Ah, evet ben su katılmamış bir romans sanatçısıydım” (Nabokov, 1990, s. 441; 2014, s. 182).

Rus araştırmacı L. N. Tselkova (2002, ss. 208-209) Nabokov'un Dostoyevski'nin romanlarındaki felsefi düşünce sistemini ve estetiğini yadsıdığını düşünür:

“İnsanı suça sürükleyen tüm bu 'büyük düşünceler' felsefesini Nabokov ancak parodi şeklinde ortaya koyar. Daha doğrusu bu felsefeyi parodi olarak algılar. Çünkü eserin daha ilk satırlarından itibaren kahramanının 'ahlaksız bir hiç' olduğunun anlaşılmasını sağlar. Kurbanı olan Feliks de açgözlü, çıkarıcı her türlü suçu işlemeye hazır küçük bir şan-

tajcı olarak sunulur. Tıpkı katili German gibi ahlaksızdır. Bu nedenle, kurbanı acıma ve suçluyu mahkûm etme gibi ‘insanları sevme’ tarzı bir hümanist yaklaşım, Feliks ve German gibi insanlara karşı sergilenemez. Hem yaşlı tefeci hem Raskolnikov, hem Fyodor Pavloviç hem İvan Karamazov (cinayet işlemeye hazır olduğu için) hem de Smerdyakov hep aynı türden oluşan kişilerdir. Bu kişilere ne bir sevgi ne de bir acıma duyulur” diyerek Dostoyevski’nin *Suç ve Ceza* ile *Karamazov Kardeşler* romanlarındaki kahramanların ahlaki yönüne açıklık getirir.

Şair, eleştirmen ve çevirmen VI. F. Hodaseviç de başkahramanın “ahlaksız biri” olduğunu düşünür ve bunun nedeni olarak “çünkü felsefi ve etik değerler onu ilgilendirmiyor” görüşünü paylaşır. Ayrıca “German’ın dramı bir katilin değil, bir sanatçının dramıdır” diyerek onun sanatçı yönüne özellikle dikkat çeker (2000, s. 120).

SONUÇ

Nabokov, moderniteyle birlikte ön plana çıkan “akıl” ile “her şeyi yapmaya gücü yettiğini varsayan insan” eleştirisini ruhsal bozukluğu olan başkahramanı German aracılığıyla betimler. Başkahramanın karakteristik özelliklerine, insanlarla ve yakınlarıyla olan ilişkilerine, onlara yönelik düşünce ve tutumlarına bakıldığında narsist kişilik bozukluğuna sahip bir karakter olduğu söylenebilir. Kendi çıkarımları bir yana, başkahramanın diğer insanlara olan tutumuna yönelik vermiş olduğumuz örnekler ve yapmış olduğumuz incelemeler de bunu doğrular niteliktedir. Nabokov narsist başkahraman betimiyle insanı suç işlemeye yönelikten “büyük düşünceleri” de böylece parodileştirmiş olur.

Çoğu araştırmacının eserle ilgili yorumlarında ele aldığı gibi, Dostoyevski sanatı başta olmak üzere, edebiyatta sıkça karşımıza çıkan “ikiz” motifine Nabokov *Cinnet* romanında farklı bir boyut kazandırır ve kahramanları German-Feliks ikilisiyle Rus tipi ikizin, “eş-ikiz” motifinin oluşmasını sağlar. Bu, sorunlu bir kişiliğin, narsisizmin doğurduğu hayal ürünü bir ikizdir. Nabokov’un narsist başkahramanı tahayyülleri ve bu ikiz profili ile kendi iç boşluğunu doldurmayı, egosunu tatmin etmeyi amaçlar. İnsanların onun hayalinin ürünü olan bu kişiyi kendisinin ikizi olarak görmeleri durumunda yazar kimliğiyle de sanatsal dehasını kanıtlamış olacaktır. German kendi ikizini doğuran gerçek bir sanatçı olarak okuyucuya sunulurken bu amaca ulaşan German ve dolayısıyla Nabokov hayalin ve sanatın sınırlarını sonuna kadar zorlamış olur.

KAYNAKÇA

Agranoviç, S. Z. & Samorukova, İ. V. (2001). *Dvoyničestvo*. Samara: SU.

Connolly, J. W. (1992). Nabokov's early fiction patterns of self and other, *The Cambridge Companion to Nabokov*, ed. Julian W. Connolly. New York: Cambridge University Press.

Gürel, E. & Muter, C. (2007). Psikomitolojik terimler: psikoloji literatüründe mitolojinin kullanılması. *Sosyal Bilimler Dergisi*. 2007/1, ss. 537-569.

Hodaseviç, VI. F. (2000). *Klassik bez retuşi*, Moskva: NLO.

Hruşyova, N. L. (2008). *V gostyah u Nabokova*. Moskva: Vremya.

Masterson, J. F. (2014). *Narsistik ve borderline kişilik bozuklukları, Bir bütüncül gelişimsel yaklaşım*. (Çev. Berat Açıl), İstanbul: Psikoterapi Enstitüsü Eğitim Yayınları.

Mulyarçık, A. S. (1997). *Russkaya proza Vladimira Nabokova*. Moskova: MGU.

Nabokov, V. V. (1990) *Otçayaniye. Sobraniye soçineniy v çeturyoh tomah*. Tom 3. Moskva: Pravda.

Nabokov, V. V. (1996). *Leksii po russkoy literature: Çehov, Dostoyevski, Gogol, Gorki, Tolstoy, Turgenyev*. Moskova: Nezavisimaya Gazeta.

Nabokov, V. (2013). *Rus edebiyatı dersleri*, (Çev. Yiğit Yavuz), 2. Baskı, İstanbul: İletişim.

Nabokov, V. (2014). *Cinnet*. (Çev. Nazım Dikbaş), 5. Baskı, İstanbul: İletişim.

Pogorelova, D. A. (2013). Tipi dvoynikov v russkoy proze V. Nabokova. *Literatura v konteksti kulturi*. 2013. Kiev, 23 (1), ss. 91-96. http://nbuv.gov.ua/UJRN/lvk_2013_23%281%29__18 [18.10.2020].

Sayenko, S. (2006). Motivatsiya dvoyničestva v romane V. V. Nabokova 'Otçayaniye'. *Doksa. Zbirnik naukovih prats z filosofii ta filologii*. Vip 10: Strategii interpretatsii tekstu: Metodi i meji ih zastosuvannya. Odessa, ss. 273-278.

Strauman, B. (2009). *Figurations of exile in Hitchcock and Nabokov*. Edinburgh: Edinburgh University Press.

Tselkova, L. N. (2002). Diyalog s Dostoyevskim' v romane V. Nabokova 'Otçayaniye', *Literaturovedçeskiy Jurnal*, (16), ss. 206-213.

Yegorova, Ye. Vyaç. (2011). 'Otçayaniye' V. V. Nabokova: Otsilki k F. M. Dostoyevskomu, *Russkaya reç*. 2/2011, ss. 17-23.

Bayram Arif KÖSE

ORTAÇAĞ ERMENİ KAYNAKLARINDA DOĞU KARADENİZ VE ÇEVRESİ

Hasan YILMAZ

DIRECT ELECTION OF THE PRESIDENT BY THE PEOPLE: THE CASE OF TURKEY

Mine KILIÇ - Gülden SAĞOL YÜKSEKKAYA

1928'DEN GÜNÜMÜZE KADAR TDK YAZIM KILAVUZLARINDAKİ KELİME SAYILARI ÜZERİNE

Mehmet ÖZBERK

NABOKOV'UN CİNNET ROMANINDA NARSİSTİK ÖRÜNTÜLER VE EŞ-İKİZ MOTİFİ

Ezgi ZENGİN DEMİRBİLEK

ERVING GOFFMAN'IN BENLİK KURAMI ÇERÇEVESİNDE İZLENİM YÖNETİMİ VE KİŞİLERARASI İLETİŞİME ETKİSİ ÜZERİNE BİR DEĞERLENDİRME

Bertuğ SAKIN - Sümeyye BÜYÜKBİRER

MANİPÜLATİF DİL ÜZERİNE ELEŞTİREL SÖYLEM ANALİZİ

Sevde Nur ÖZER

GEÇ HİTİT DÖNEMİ KABARTMALARINDA TASVİR EDİLEN YEMEK SAHNELERİ VE BU SAHNELERDE GEÇEN BAŞLICA OBJELER

Ahmet KARABULUT

TOPLUMSAL CİNSİYET ROLLERİ AÇISINDAN 8. SINIF TÜRKÇE DERS KİTABININ İNCELENMESİ

Leila AFSHARI - Rabia AKARSU

AKHAİMENİD DÖNEMİNDE YOL AĞLARI

Rıdvan KIZILKAYA

TÜRK SİYASAL HAYATINDA BİR İKNA ARACI: SEÇİM MÜZİKLERİ (1965-1995)

M. Akif KORKMAZ

ALMANYA TÜRKLERİNDE AİLE KÜLTÜRÜ

Gözde EFE

İSMET ÇETİN, TÜRK HALK HİKÂYESİLİĞİ TÜRKİYE SAHASI, NOBEL YAYINLARI, ANKARA 2020, 296 s.

ANASAY

anasaydergisi@hotmail.com

e-ISSN 2618-6187

ISSN 2567-2001

9 772587 200005 4